

Nagy Miklós Kund

Gaál András festőművész Szervátiusz Jenő-díjas

„Oldja a víz a színeket / az ecset eljátszhat tehát / és hirtelen friss-nedvesen / a táj felismeri magát.” Ferencz Imre, csíkszeredai költő Gaál Andrásnak ajánlott verse, az 1996-os keltezésű Változatok egyszerű, mégis meglepő metaforikus látomásként öltözteti lírai köntösbe a székelyföldi város máig sajátjaként szeretett és tisztelt festője képeinek lényegét: a hargitai tájakkal való teljes lelki, karakterbeli azonosulást. Indokolt a többes szám használata, hosszú pályafutása során a művész a szűkebb pátria, Székelyföld minden ösvényét bejárta, már a kezdetekben sem akármilyen társaságban, voltak hegyek, völgyek, vízpartok, ahova a tisztelt, szigorú Mester, Zsögödi Nagy Imre kalauzolta. E pompás vidék megannyi arculatát megfestette, de nem csak Csíkszereda határozta meg az élményvilágát, noha immár hatvan éve, hogy azt az akkor még kicsi települést választotta alkotói kiteljesedése színhelyéül. 2016-ban, amikor a városi önkormányzat átfogó, szép albummal köszöntötte nyolcvanadik születésnapján az ottani művészeti mozgalmat fellendítő, iskolateremtő és művésztelepeket életető festőt, Antal Attila alpolgármester joggal írhatta az előszóban: „Ma ott találjuk, viszontlátjuk benne a ditrói, gyergyói ember megfontoltságát, éleslátását, a háború utáni marosvásárhelyi középiskolások pallérozottságát, az ötvenes évek kolozsvári főiskolásainak kifinomult nyitottságát, tettekézségét, alkotóvágyát. Így érkezhetett meg Csíkszeredába Gaál András 1959-ben, így találhatott társakra fiatal rajztanárként, képzőművészként. És erre tevődött rá évtizedek alatt mindaz, amit Csíkszereda adhatott számára, a barátokat, társaságot, emberi kapcsolatokat, pályatársakat, családot, tanítványokat és nagy kihívásokat. Nem egy helyhez kötött személyiség, hiszen Gyergyószárhegy, Marosfő és a Balaton vidéke is otthona és ihletője, stációja életútjának, alkotói pályájának.” 2003-tól, amióta áttelepültek az anyaországba, hogy a gyermekeik, unokáik közvetlen közelében élhessenek, Pannonhalma és Győr is ide sorolható.

És még mennyi mindent kellene felidézni, amit egy ünnepi laudációba nem lehet besűríteni: legalább hetven egyéni kiállítást, ennél jóval több csoportos

NAGY MIKLÓS KUND (1943) újságíró, szerkesztő, művészeti író. Marosvásárhelyen él.

tárlaton való részvételt, számtalan olyan kiállítás rendezését, ahol kurátorként szerzett elavulhatatlan érdemeket, monumentális munkák létrehozását, a csíkszeredai képzőművészeti mozgalom irányító, szervező feladatait, a Gaál András–Márton Árpád–Zöld Lajos trió nagyszerű megvalósításaként a szárhegyi alkotótábor megalapítását, felfuttatását, 35 más alkotótáborban, művésztelepen való rendszeres, aktív jelenlétét, számos jelentős életmű, klasszikus érték – többek közt éppen a mai díj névadója, Szervátiusz Jenő munkásságának – megismertetését a csíki közönséggel, a fiatal székely tehetségek képzését, érvényesülésének elősegítését, hadd ne folytassam, mennyi területre fordította figyelmét, összpontosította energiáit. Úgy, hogy közben folyamatosan és következetesen, művészi hitvallásához híven építette, gazdagította, csiszolta, a kor sajátosságaihoz igazította alkotói életművét.

Székedei Ferenc újságírónak így vallott erről a már említett könyv hasábjain: „Nagyjából 65 dolgos évet hagytam magam mögött... Jártam a magam útját. Szeretem szülőföldemet, bennem él minden rezdülésével, kedvenc témáimat a természet adja, ez sohasem csapott be, biztosította a művészi szabadságomat. Szeretem az emberi arcokat, ezért festek portrékat, szeretem a zenét hallgatni, ez segít a szárnyalásban. Szeretem a családomat, boldog embernek mondhatom magam. A fiataloknak csak azt sugallom, hogy nagyon sokat dolgozzanak, legyenek őszinték, adják önmagukat.”

Aki régóta ismeri Gyergyóditró szülőttét, 2004-től díszpolgárát, a Hargita megyéért-díjas csíkszeredai, pannonhalmi Gaál András, az jól tudja, mindig a szerint élt, amint az önvallomásban az előbbieken felvázoltam. És nagyon sokat dolgozott. Ahogy otthon tanulta, és amire a példát olyan kiváló művészpédagógusoktól vehette, mint Bordi András, Barabás István, Piskolti Gábor Marosvásárhelyen, Miklóssy Gábor, Theodor Harşia, Petre Abrudan a kolozsvári egyetemen. Utánuk lelkes, tekintélyes, Csíkszereda szellemi életét meghatározó egyéniségek álltak mellé, akik az ottani beilleszkedését egyengetve, lehetővé tették, hogy abban a rendkívül mostoha korban, amikor indult, az utána jövő fiatalokkal összefogva, a világ nagy centrumaitól elzárt kis településen otthon teremtse az erdélyi művészetnek. Ő volt az egyetemet végzett új alkotó nemzedékek első képviselője a Hargita tájain, aki a négy évvel később szintén Csíkszeredát választó Márton Árpád festőművésszel élénk és magas szintű művészeti pezsgést hozott a városba, majd a közigazgatási átrendezések után a megye más részeire is. A fellendült alkotói közeg vonzotta a fiatalokat, ösztönözte a tehetségek kibontakozását, ennek köszönhetően Csík és környéke művésztelepi jelleget kezdett ölteni, ahol Gaál András hangadó vezéregyéniség volt. Olyan erőteljes, széles kisugárzású, bizalomgerjesztő személyiség ő, aki bármerre menjen, mély benyomást kelt mindazokban, akikkel kapcsolatba kerül. A kovászberek, az intézményteremtők, az úttörők ritka kategóriájába tartozik. Gaál András úgy vállalta magára a közszolgálatot, hogy tudta, érezte, festőként is számtalan többletfeladata van, úgy kell élnie, dolgoznia, ahogy Reményik Sándor az Ige című híres verse szerint a költőtől elvárta: „legyen

király / és pap, és próféta és soha más, / Nem illik daróc főpapi talárhoz, / S királyi nyelvhez koldus-dadogás.” Ezt bárki megtapasztalhatta, aki ismeri, ez a tartás, ez a személyes vonzerő jellemző rá ma is, amikor fél évet tölt Csíkszereda és Marosfő vonzaskörében, és ugyanennyit kedves, új otthonában, Panonhalmán.

Szervező, irányító, oktató tevékenysége nem hátráltatta alkotómunkáját. Folyamatosan festett, igyekezett minél karakteresebbé tenni művészetét, tökéletesíteni, megújítani azt. Rendszeresen kiállítva műveit Erdélyben és a határokon túl is, a közönség és a kritika egyaránt a legrangosabb mai alkotóink közé sorolta. A gyergyói, csíki, gyimesi tájak egyéni hangú, nagy festőjévé vált, aki az emberábrázolásban, portréfestésben is kiváló. Szinte minden technikában otthonos, táblaképei mellett monumentális alkotások is fémjelzik életművét, Csíkszeredában, Gyergyószentmiklóson, Tusnádfürdőn, Gyergyószárhegyen, Debrecenben, Hajdúhadházán, Nyíregyházán. Ezzel is sokat tett a nemzeti önismeret és identitástudat elmélyítésében. Egyre érettebb, mind markánsabbá váló, a szülőföld jellegét, belső sajátosságait felmutató tájfestészete látomászerűen, mint az absztrakt expresszionizmus, de a székely festőiskola természetelvűségét megőrizve ragadja meg a nézőket mindenhol, ahol kiállít. Sokfelé megfordul, az utóbbi évtized során a Gyimesekben a Borospataki Művésztelep felvirágoztatásán dolgozott fáradhatatlanul.

Miközben művészete színekkel, műfajilag, eljárások, megoldások tekintetében kiterjeszkedve, kísérletezve gyarapodott, alapvető elképzeléseihez, szándékaihoz, ihletforrásához mindig hű maradt. „Az ember gyermekkorától hordoz egy szülőföldemléket, ez sokszorosán érvényes Gyergyóra, Csíkra. Itt semmi sem szétfolyó, minden nagyon összeszedett, csak így tudnám összefoglalva jellemezni. Ez az érzés és emlék annyira ösztönös, hogy bárhol vagyok, művésztelepen például, előveszem a papírt, lemezt vagy a vásznat, egy otthoni kép jön elő. Így történt meg, hogy Balatonszemesen festettem meg az egyik kedvenc képemet, a Hegyeimet” – nem egyszeri eset ez, az egyik önvallomásában olvasható.

Művészetének periodikus megújulása és a változásokban is felfedezhető közös nevező jól kirajzolódik a festészetről írt méltatások tükrében is. Bőséges az elemző, értékjelző sajtócikkek halmaza, idézzünk ebből is néhány szemelvényt.

„Gaál András kiforrott, érett, igen felkészült festő. [...] A puha foltok és tágas, világos mezők, a grafikus ízű elemek, az egész kompozíció mai módon konstruktív volta és a színek viszonylatai [...] Gaál András művének egyéni sajátosságai” – írta Solymár István 1970-ben. A költő, prózaíró Székely János egész nagy esszét szentelt a festőnek 1978-ban. Íme, pár sor belőle: „Gaál András miután odáig egyszerűsítette a valóságbeli látványt, hogy az már megtagadta genezisét, szinte ugyanakkor kitörni is megpróbált ebből a szférából úgy, hogy visszakerült képére a részlet [...], legtöbbször csak egyetlenegy. De ez a konkrét részlet egyszerre csak értelmezni kezdi a látványt, az absztrakt mintegy meg-

vallja benne geneziséét, s mi szemlélők valóságot látunk a végsőkéig absztrahált, már csak strukturális képfelületben.” „A képekbe festett gondolatok ugyanolyan tiszták, mélyek és súlyosak, mégis magasba törnek, mint egy kékmadárrepülés. Ez a súly, a magas és mély, a fent és a lent, ez a hegyeket omlasztó és emelni tudó erő élteti Gaál András képeit” (Vitéz Ferenc, 1994). „Olajfestményeinek sodró gesztusokkal alakított foltjai, meredek görbéjű vonalai, kontrasztokban tobzódó színei a művész dinamikus, életerővel telített markáns egyéniségének összetéveszthetetlen személyes lenyomatai. [...] G. A. a székelyföldi táj és lélek képi koncentrátumát kínálja” (Vécsi Nagy Zoltán, 2006). „Az a törekvése, hogy akárcsak a portrék esetében, a tájnak is a leglényegesebb sajátosságát, markáns karakterét adja vissza képein, mindvégig nyomon követhető. Már rég nem az a fontos számára, hogy kinn fessen, vázlatozzon a természetben, noha azt is megteszi, de a Székelyföld annyira beleivódott, lelkének annyira szerves részévé vált, hogy látványát belülről vetíti ki a vászonra, pasztellpapírra” – jeleztem magam is 2012-ben. „Az Önarckép Gyimesben a hegyek közti völgyben láttatja a művészt, a természetben elbújva, beleolvadva, és Gaál András valóban így festi az erdélyi tájakat, akár Erdélyben, akár a Balaton partján a gyermeki és az egész életből fakadó belső látás segítségével. [...] A tájak és az ég sokszínű ecsetvonásokkal megfestett variációi sokszor hídként feszülnek az ég és a föld közé. Jelzik a föld erejét és a művészi kompozíció feszességét” – emelte ki dr. Borián Elréd OSB 2015-ben.

Díjakban, kitüntetésekben is kifejezhető a művészi teljesítmény elismerése. Gaál András magáénak tudhat nem egyet ezekből is. Beszélgetéseinkből arra következtettem, hogy azokra a legbüszkébb, amelyeket a szakmától kapott: a hajdúböszörményi két Káplár Miklós-díj, a debreceni Boromisza Tibor-émlékérem, a Szárhegyi Alkotótáborért-émlékérem, az EMKE Szolnay Sándor-díja, a Kriterion Koszorú, a kaposvári Nemzetközi Miniatur Kiállítás Különdíja és így tovább. Nem kétséges, hogy gondolati, érzelmi töltetét, rangját és jelképes jelentőségét tekintve a Szervásztiusz Jenő-díj ezeknél is többet jelent számára.